

ELEMENTI ORGANIZACIJE VOJNONAUČNOG RADA U STRANIM ARMIJAMA

U dosadašnjim diskusijama o vojnonaučnom radu na stranicama *Vojnog dela* bilo je reči o značaju tog rada, o njegovom sadržaju i zadacima, o mestu i ulozi pojedinih faktora u njegovom razvijanju i dr. U vezi s tim bilo bi, smatram, korisno sagledati i neka strana iskustva iz ove oblasti, a pre svega iz organizacije.

Treba odmah naglasiti da se gotovo u svim armijama, a naročito u onim gde je rad na razvoju ratne veštine najintenzivniji, kao faktori toga razvoja javljaju: pojedinci, komande svih stepena, škole, posebne institucije i — kao glavni faktor — centralni vojni organ (generalštab, odnosno ministarstvo odbrane). Očigledno da je u ovakvoj situaciji jedan od prvih zadataka organizacije da se svi navedeni faktori međusobno povežu i organizuju tako da bi dali najveće rezultate. Pod time se podrazumeva, u prvom redu, odgovarajuća podela poslova, koordinacija rada, tačno razgraničenje zadataka i međusobnih obaveza, kao i centralizovano planiranje i usmeravanje. Može se reći da su u organizaciji vojnonaučnog rada u savremenim stranim armijama manje ili više zastupljeni svi navedeni principi. Razlike postoje samo u pogledu konkretnih zadataka svakog od navedenih faktora, zvisno od značaja koji mu se pridaje u celokupnoj organizaciji pa, prema tome, i od doprinosa koji se od njega očekuje.

Tako, na primer, pojedinci kao autori vojnonaučnih radova daju određen doprinos razvoju vojne misli u svim armijama, s tim što je različit stepen njihovog usmeravanja, planiranja njihovog rada. Pošto ti pojedinci najčešće daju tzv. vojnoistorijske radove ili kraće rasprave o aktuelnim pitanjima vojne teorije, to se kao faktor njihovog organizovanja i angažovanja najčešće pojavljuju vojnoistorijske institucije i redakcije vojnih časopisa. U armijama gde se na doprinos autora više polaže, oni se okupljaju u raznim vojnonaučnim društvima, udruženjima i sl. Ovaj oblik naročito je razvijen u SR Nemačkoj što je, pored ostalog, uslovljeno svakako i dugom tradicijom koju ima ova delatnost.

U svim armijama škole su jedan od najznačajnijih faktora vojnonaučnog rada i to ne samo u smislu prenošenja već usvojenih stavova i podizanje teorijske spremne starešinskog sastava nego i kao mesto stalnog proveravanja određenih taktičko-operativnih načela i postupaka, njihove dalje razrade i konkretizacije i, uopšte, razvijanja vojne teorije. Da bi potencijalne mogućnosti škola u razvijanju vojne nauke bile što racionalnije iskorišćene njima se u nekim armijama daju sasvim određeni zadaci, tj. one se godišnjim ili perspektivnim planom vojnonaučnog rada zadužuju za razradu određenih tema (problema). Negde kao, na primer, u Velikoj Britaniji, u sastavu škola postoje posebni organi, specijalno zaduženi za prikupljanje, sređivanje i uopštavanje iskustava iz nastavne prakse, mišljenja

i predloga slušalaca i nastavnika o pojedinim taktičkim normama, načelima i sl. Posebno značajnu ulogu imaju škole u armiji SAD. S obzirom na zadatke koje izvršavaju moglo bi se čak reći da su glavni nosilac tzv. »borbenog razvoja«, pod čime se u armiji SAD podrazumeva ne samo razvoj vojne teorije nego i usavršavanje organizacije i tehničke opremljenosti oružanih snaga. One izrađuju i predlažu projekte ličnih i materijalnih formacija, borbenih pravila, uputstava i priručnika, postavljaju taktičko-tehničke zahteve za usavršavanje postojećih i izradu novih borbenih sredstava, izdaju vojne časopise itd. Da bi se mogli izvršavati ovako prošireni zadaci, pri pojedinim školama vidova, rodova i službi, ili u njihovom sastavu, postoje posebne grupe i agencije, poligoni, eksperimentalne jedinice, redakcije časopisa i dr.

Najvažnije mesto u organizaciji vojnonaučnog rada u svim armijama zauzima centralni vojni organ (generalštab, ministarstvo odbrane). I to ne samo zbog svoje rukovodeće uloge i funkcije planiranja, usmeravanja i angažovanje svih ostalih faktora već naročito zbog onog dela vojnonaučnog rada koji obavlja sam ovaj organ, odnosno odgovarajuće organizacione jedinice u njegovom sastavu. Baš zbog toga je od posebnog interesa da se sagleda kako je ta delatnost organizaciono postavljena u vrhovnim vojnim organima stranih armija.

Odmah treba istaći da su rešenja vrlo raznovrsna, tačnije, da i nema potpuno istih rešenja. Razlike su, svakako uslovljene i krupnim razlikama u pogledu osnovnih principa ustrojstva ovih organa u celini, kao što je, na primer, da u nekim armijama postoje posebna ministarstva vidova i sl., zatim drugačijim ustrojem i podelom poslova između drugih organa (operativnih, nastavnih, organizacijskih, pozadinskih i dr.). Međutim, upoređujući rešenja u armijama koje inače imaju u osnovi slično ustrojstvo vrhovnih vojnih organa, može se uočiti da razlike u pogledu organizacije vojnonaučnog rada potiču delimično i iz različitog shvatanja njegovog sadržaja i uloge, a pre svega su zavisne od toga kakvi su stavovi zauzeti o sledećim pitanjima:

1. — Da li je, i u kojoj meri, vojnonaučni rad posebna delatnost za koju mora postojati i poseban organ, tj. da li zbog svog obima i karaktera taj posao treba odvojiti od drugih poslova koji se obavljaju u centralnom vojnom organu? I istovremeno, da li se studija i razvoj ratne veštine, i u kojoj meri, može odvojiti od tzv. tekućih poslova koje obavljaju drugi organi u generalštabu, odnosno ministarstvu (operativni, nastavni, organizacijski, obaveštajni i dr.)?

2. — Koliko je neophodan i kako se organizacijski može obezbediti sinhronizovani razvoj ratne veštine, s jedne, te borbene i ostale tehnike, s druge strane, odnosno kako najlakše uskladiti rad vojnonaučnih i tehničko-istraživačkih organa?

3. — U kojoj meri je nužno da vojnonaučni rad bude povezan sa operativnim potrebama i aktuelnim zahtevima armije, sa njenim tekućim životom i praksom, a to znači i sa glavnim izvorima toga rada i organima koji realizuju usvojene doktrinarne poglede u borbenim pravilima, programima obuke, formacijama itd. i kako organizacijski osigurati ovu vezu?

One armije u kojima je na prvo pitanje dat, u osnovi, negativan, a na treće pozitivan odgovor (Bundesver, na primer), nemaju u vrhovnom vojnom organu posebnu organizacionu jedinicu za vojnonaučni rad. Izgleda

da u tim armijama preovlađuje shvatanje da je izgradnja i razvoj ratne veštine zadatak vrhovne komande kao celine, odnosno sastavni i neodvojivi deo funkcije svih njenih organizacijskih jedinica. Pri tome svaka od njih izučava i razvija svoj »deo« ratne veštine, odnosno onu njenu stranu (organizaciju, taktiku, materijalno obezbeđenje i dr.) koja je inače sadržaj rada dotičnog organa. Naravno, svi ti organi nemaju podjednak značaj i obično se ističu operativni i organi vidova i rodova, a neki od njih (operativni, nastavni i dr.) imaju u svom sastavu poseban manji ili veći aparat koji se na naučnoj osnovi bavi studijom određenih problema i ne angažuje se na tekućim poslovima. U takvoj organizaciji rada nijedna organizaciona jedinica, zasebno uzeta, nije niti može biti nosilac čitavog posla niti odgovorna za njegove rezultate u celini, već samo za onaj deo koji sama obavlja. U tim uslovima nadležni starešina koji i inače rukovodi svim organizacionim jedinicama (načelnik GŠ, ministar) objedinjuje rezultate rada i oformljuje celine, tj. donosi osnovne stavove o ratnoj veštini, bilo da to čini sam ili sa odgovarajućim kolektivnim, odnosno savetodavnim telom, što je češći slučaj. Na isti način i na istom nivou usklađuje se u ovom slučaju i razvoj ratne veštine sa razvojem tehnike, odnosno sa tehničko-istraživačkim radom.

U većem broju armija, međutim, zauzet je stav da je vojnonaučni rad toliko značajna, obimna i specifična delatnost da je postojeće organizacijske jedinice vrhovnog vojnog organa ne mogu u celini uspešno obavljati uporedo sa ostalim svojim poslovima i da je stoga za ovaj rad potrebno oformiti posebnu organizacijsku jedinicu. Pri tome su, opet, različita i rešenja u pogledu mesta te organizacijske jedinice, tj. u pogledu odgovora na pitanja pod br. 2 i 3.

U onim armijama gde se daje veći značaj povezivanju vojnonaučnog rada sa aktuelnim problemima i operativnim potrebama armije i gde se generalštab smatra vodećim organom u ministarstvu odgovornim za ratnu doktrinu — posebna organizacijska jedinica za vojnonaučni rad nalazi se u sastavu generalštaba i potčinjena je načelniku GŠ, neposredno ili preko posebnog pomoćnika. Ukoliko vidovi oružanih snaga imaju posebne generalštabe, onda svaki od njih može da ima poseban takav organ, kao što je, na primer, u SAD. U okviru ovakvog opšteg rešenja postoje opet razlike od kojih su posebno značajne one u pogledu načina usklađivanja rada posebnog organa za vojnonaučni rad sa radom organa za tehnička istraživanja. Tamo gde organi za tehničko-istraživački rad nisu u sastavu generalštaba, ovo usklađivanje mora se vršiti preko načelnika GŠ ili na višem nivou. Interesantno je rešenje koje u ovom pogledu postoji u armiji SAD gde su i jedni i drugi organi potčinjeni načelniku GŠ. U toj situaciji izvršeno je u generalštabu KoV integriranje ovih organa u jedinstvenu instituciju (tzv. Komandu za borbeni razvoj KoV), čime je obezbeđena maksimalna povezanost rada na tehničkom razvoju sa razvojem doktrine. Naravno, da u tom slučaju ostaje da se drugim formama obezbedi povezanost vojnonaučnog rada sa aktuelnim problemima i praksom jedinica što je delimično ostvareno time da ova ustanova rukovodi radom već pomenutih agencija, poligona, eksperimentalnih jedinica i dr. pri školama i školskim centrima.

U treću grupu mogu se uvrstiti ona rešenja koja su takođe pošla od prvenstvene potrebe povezivanja vojnonaučnog i tehničko-istraživačkog rada, s tim što je to izvršeno na nivou i u okviru ministarstva kao celine,

a ne u okviru generalštaba. Takav je slučaj u oružanim snagama Velike Britanije, gde te dve delatnosti zajedno, odnosno organi koji ih obavljaju, čine poseban sektor (deo) ministarstva odbrane, uporedo sa njegovim »civilnim« i »vojnim« (GŠ) delom. Na čelu tog »naučnog štaba odbrane« nalazi se »glavni naučni savetnik« u rangu podsekretara, koji je neposredno potčinjen ministru odbrane. Povezivanje organa za vojnonaučni rad sa aktuelnim, operativno-taktičkim problemima armije i praksom jedinica rešeno je tako što su odgovarajući organi (operativni, nastavni, škole i dr.) dvostruko potčinjeni, tj. u operativnom pogledu svojim komandama (upravama), a po stručnoj liniji organima za »operativno istraživanje« u vojnonaučnom sektoru.

Ne ulazeći u ovom kratkom osvrtu detaljnije u pitanje unutrašnje organizacijske strukture posebnih organa za vojnonaučni rad, tamo gde ti organi postoje, kao i u pitanje njihove veličine, treba u vezi s tim istaći naročito dve stvari. Prvo, da se broj ljudi u njima kreće od nekoliko desetina do nekoliko stotina, a tamo gde su integrirani sa tehničko-istraživačkim i do nekoliko hiljada. Pri tome njihova veličina nije uvek u srazmeri sa veličinom oružanih snaga niti vojnog organa čiji su deo, već zavisi prvenstveno od obima poslova i sadržaja rada koji im je u konkretnm slučaju određen. Drugo, da u svim tim organima postoji uža specijalizacija po pojedinim granama ratne veštine i užim područjima, kao što je taktika pojedinih rodova i službi i sl.

Najzad, važno je istaći da se ti organi ne ograničavaju samo na rad sopstvenim snagama, već da je veoma važna njihova funkcija planiranja i organizovanja vojnonaučnog rada u armiji u celini, angažovanja i usmeravanja ostalih faktora i pružanja ovima odgovarajuće pomoći.

Pukovnik
Mirko TOMIĆ